

بررسی نقش زوجین در تامین امنیت اخلاقی خانواده

مأده شیخ سفلی^۱

چکیده

خانواده به عنوان بنیادی‌ترین واحد اجتماعی، نقشی اساسی در سلامت و تعالی جامعه، تربیت و پرورش نسل آینده و انتقال ارزش‌های اخلاقی به آن‌ها ایفا می‌کند. به نسبت سایر اعضای خانواده، زوجین اهمیت بیشتری را در جایگاه و نقش‌های مختلف را در زندگی دارند. هدف اصلی این پژوهش، اخلاقی با بکارگیری شیوه توصیفی-کتابخانه‌ای، شناسایی و تحلیل عوامل موثر بر نقش زوجین در تامین امنیت اخلاقی خانواده و ارائه راهکارهایی برای تقویت این نقش است. به عبارت دیگر، این پژوهش به دنبال پاسخ به این سوال است که زوجین چگونه می‌توانند با رفتارها، نگرش‌ها و تعاملات خود، به ایجاد و حفظ امنیت اخلاقی در خانواده کمک کنند. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که زوجین با تقویت ارتباط موثر، احترام متقابل، تعهد زناشویی، آموزش مهارت‌های زندگی و پایبندی به ارزش‌های اخلاقی می‌توانند نقش مهمی در تامین امنیت اخلاقی خانواده ایفا کنند. بنابراین، ارائه آموزش‌های لازم به زوجین در زمینه مهارت‌های زندگی و تقویت بنیان‌های دینی و اخلاقی در خانواده، می‌تواند به ارتقای سطح امنیت اخلاقی خانواده کمک کننده باشد.

واژگان کلیدی: امنیت اخلاقی خانواده، تامین امنیت اخلاقی، مهارت‌های زندگی

^۱. طلبه سطح دو، ۹۶۱۲۲۰۵۷۳۲، مدرسه علمیه کریمه اهل بیت، تهران، ۰۹۳۶۵۷۳۴۳۰۴

در دنیای امروز، جوامع با چالش‌های متعددی رو به‌رو هستند که یکی از بزرگترین آن‌ها، آسیب‌های روانی وارده به خانواده است. خانواده به عنوان بنیادی‌ترین واحد اجتماعی، نقشی اساسی در سلامت و تعالی جامعه، تربیت و پرورش نسل آینده و انتقال ارزش‌های اخلاقی به آن‌ها ایفا می‌کند. در این میان، زوجین به عنوان رکن اصلی خانواده، مسئولیت خطیری در ایجاد و حفظ امنیت اخلاقی در فضای خانه دارند. و هرگونه خدشه‌ای به این نهاد، پیامدهای جبران‌ناپذیری را به دنبال خواهد داشت.

اکنون این پرسش مطرح است که، زوجین چه نقشی در تامین امنیت روانی خانواده دارند؟

امنیت اخلاقی در خانواده به معنای ایجاد فضایی امن و سالم است که در آن، ارزش‌های اخلاقی مانند صداقت، احترام، عدالت، تعهد و مسئولیت‌شناسی مورد احترام و رعایت قرار بگیرند. این امر، زمینه‌ای مناسب برای رشد و شکوفایی فرزندان و ارتقای سلامت روانی آنها فراهم می‌کند.

همانطور که در قرآن کریم نیز به کرات بر اهمیت خانواده و جایگاه زن و مرد در آن تاکید شده است، زوجین به عنوان رکن اصلی خانواده، وظایف خطیری در قبال سلامت و تربیت فرزندان خود بر عهده دارند. توجه به موضوع برقراری امنیت اخلاقی در خانواده، موجب پیشگیری از آسیب‌های اخلاقی، تربیت نسل صالح و با ارزش، ارتقای سلامت روانی جامعه، کاهش جرم و جنایت و استحکام بنیان خانواده می‌شود.

از این رو، ضروری است که با شناخت دقیق عوامل موثر بر سلامت و امنیت خانواده، راهکارهایی برای پیشگیری از آسیب‌ها و تقویت این نهاد حیاتی ارائه شود. در این مقاله، به بررسی نقش زوجین در تامین امنیت اخلاقی خانواده پرداخته می‌شود.

اهمیت این موضوع تا حدی است که قرآن کریم برای تک تک افراد تشکیل‌دهنده این نهاد مهم، دستورالعمل ارائه نموده و از انسان‌ها خواسته است تا با رعایت این آداب و متخلق شدن به اخلاق ذکر شده، نهادی عالی و سرشار از صفات حسنه تشکیل و راه را برای رسیدن به هدف نهایی خلقت که عبودیت خداوند متعال است، هموار نمایند.

پژوهش‌هایی نیز در این زمینه صورت گرفته است؛

۱. مقاله پژوهشی از داوود غرایاق زندی، تحت عنوان نسبت اخلاق و امنیت: امکانی برای امنیت اخلاقی، که در مجله مطالعات راهبردی، سال پانزدهم، زمستان ۱۳۹۱، شماره ۴ به چاپ رسیده است. این مقاله با نگرش نقدگرایانه، به بررسی ارکان مختلف در ایجاد امنیت اخلاقی در جامعه، و تمام سطوح امنیت اخلاقی بین الملل می‌پردازد.

۲. مقاله پژوهشی از مهدی احمدی، تحت عنوان امنیت اخلاقی از نگاه نبوی، که در مجله فرهنگ کوثر، سال ۱۳۸۵، شماره ۶۸ به چاپ رسیده است. این مقاله با بررسی آسیب‌های وارده به بنیان خانواده و فضیله اخلاق فردی در انسان‌ها، از طریق ناهنجاری‌های اخلاقی رواج یافته غرب، به بیان راهکارهای موجود در سیره نبوی جهت ترمیم امنیت اخلاقی در جامعه می‌پردازد.

۳. مقاله پژوهشی از حسین رفیع و سید محمدجواد قربی، تحت عنوان تحصیل امنیت اخلاقی و ارزشی در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، که در مجله مهندسی فرهنگی، سال هشتم، بهار ۱۳۹۲، شماره ۷۵ به چاپ رسیده است. در این پژوهش با تکیه بر ماده‌های موجود در قانون اساسی، به یافتن راهبردهای تحقق امنیت اخلاقی و ارزشی که از قابلیت‌های کاربردی برخوردار است، شیوه‌های برقراری امنیت اخلاقی در سطح جامعه بیان شده است.

۴. مقاله پژوهشی از نجف لک زایی، تحت عنوان بررسی ابعاد اخلاقی امنیت بین الملل از منظر آیت الله جوادی آملی، که در مجله اخلاق و حیانی، سال سوم، پاییز و زمستان ۱۳۹۳، شماره ۱ به چاپ رسیده است. در این مقاله با استفاده از متون آیت الله جوادی آملی که برگرفته از احکام و آموزه‌های اسلامی است، به نظریه توحش طبیعی و تمدن فطری انسان پاسخ داده می‌شود.

مقالات نام برده، از طریق شیوه‌های مختلف، به بررسی مراتب گوناگون امنیت اخلاقی پرداخته اند. اما در هیچکدام به تاثیر زوجین در ایجاد امنیت اخلاقی خانواده اشاره نشده است. اما این پژوهش، با بکار گیری روش توصیفی- کتابخانه‌ای به بررسی عواملی که به طور مستقیم در ایجاد یک محیط سالم، پویا و پرنشاط در خانواده تاثیرگذار هستند، و به چگونگی ایفای نقش زوجین در زمینه ایجاد امنیت اخلاقی خانواده بیان می‌شود.

امنیت: در لغت به معنای مصون بودن از هرگونه تعرض و آسوده بودن از هرگونه تهدید و ترس.^۱ واژه «امن» ضد «خوف»^۲ به معنای ایمنی، آرامش قلب و خاطر جمع بودن است.^۳ در اصطلاح روان شناسی امنیت روانی عبارت است از: احساس نسبی رهایی از خطر رهاورد این احساس، حالتی خوشایند است که آرامش جسمی و روانی را به دنبال دارد.^۴

اخلاق: واژه اخلاق، مشتق از خلق و به معنای نیرو و سرشت باطنی انسان است. که تنها با ملکه بصیرت و غیر ظاهر قابل درک باشد و خلق به فتح (خ) به شکل و صورت محسوس و قابل درک با چشم ظاهر گفته می شود.^۵ در تعریف دیگر اخلاق به صفات درونی انسان گفته می شود که در درون نهادینه شده است. این واژه، هم خوی های نیکو و پسندیده مانند جوان مردی و دلیری را شامل می شود و هم خوی های زشت و ناپسند همچون فرومایگی و بزدلی.^۶

امنیت اخلاقی: امنیت ناشی از کیفیت نفسانی و رفتارهای انسانی و کنشگران در روابط اجتماعی است.^۷

۱- نقش زوجین در تأمین امنیت اخلاقی خانواده

خانواده به عنوان بنیادی ترین واحد اجتماع، نقشی اساسی در تربیت و پرورش نسل آینده و انتقال ارزش های اخلاقی به آنها ایفا می کند. در این میان، زوجین به عنوان رکن اصلی خانواده، مسئولیت خطیری در ایجاد و حفظ امنیت اخلاقی در فضای خانه دارند.

یکی از بزرگ ترین چالش های جوامع معاصر، آسیب های روانی وارد آمده بر خانواده به عنوان هسته اصلی و حیاتی هر جامعه است. هرگونه خدشه به بنیان خانواده، خسارات جبران ناپذیری را متوجه جامعه خواهد کرد. از این رو، شناخت دقیق نقاط قوت و ضعف خانواده و یافتن راهکارهایی برای تقویت آن، امری ضروری و حیاتی است.

۱. معین، فرهنگ معین، ج ۱، ص ۳۵۴

۲. ابن منظور، لسان العرب، ج ۱۳، ص ۲۱

۳. قرشی، قاموس قرآن، ج ۱، ص ۱۲۳

۴. شاملو، بهداشت روانی، ص ۹۱

۵. راغب اصفهانی، مفردات، ص ۱۵۲

۶. مصباح یزدی، فلسفه اخلاق، ص ۱۹

۷. ترابی، ۱۳۹۳

امنیت اخلاقی به معنای مصون بودن فضای خانه از رفتارها و گفتارهای غیراخلاقی و حرام است. این امر مستلزم آن است که زوجین با همکاری یکدیگر، محیطی سالم و امن را برای رشد و پرورش فرزندان فراهم کنند. در واقع زن و مرد، بصورت مستقل و دوفره، مسئولیت تأمین امنیت خانواده را بر عهده دارند.

در ادامه، به بیان نقش‌های متقابل زن و شوهر در تأمین امنیت اخلاقی خانواده، به صورت مجزا ابتدا نقش زنان، سپس نقش مردان و در نهایت به امور متقابل آنها پرداخته می‌شود؛

۱-۱ نقش زن در تأمین امنیت اخلاقی خانواده

۱-۱-۱ حفظ حجاب و عفاف

زن با حفظ حجاب و عفاف خود، الگویی مناسب برای فرزندان، به خصوص دختران، خواهد بود. این امر به تقویت بنیان‌های اخلاقی خانواده و حفظ حریم آن کمک می‌کند. رهبر معظم انقلاب در این باره می‌فرمایند: «برای این که آن اختلاطی که قبلاً گفتم، پیش نیاید و حدود اخلاقی حفظ شود، اسلام برای زن حجاب را معین کرده است. خود این حجاب، یکی از وسایل امنیت است. با حجاب زنِ مسلمان، هم خود زنِ مسلمان امنیت پیدا میکند و هم مردان مسلمان امنیت پیدا می‌کنند. آن جایی که حجاب را از زنان دور می‌کنند، آن جایی که زن را به عریانی و برهنگی نزدیک می‌کنند، در درجه‌ی اول، امنیت از خود زن و در درجه‌ی بعد، از مردان و جوانان گرفته خواهد شد. برای این که محیط سالم و دارای امنیت باشد؛ زن بتواند کار خود را در جامعه انجام دهد، مرد هم بتواند مسوولیت‌های خود را انجام دهد، اسلام حجاب را معین کرده است که این حجاب، یکی از آن احکام برجسته‌ی اسلام است و یکی از فوایدش همین است که گفتم. فواید فراوان دیگری هم دارد که در بخش بعد، اگر به یاد آمد و فرصت شد، اشاره‌ای خواهم کرد.»^۱

ایشان در سخنانشان به تاثیر مستقیم رعایت حجاب به برقراری امنیت در سطوح اخلاقی و اجتماعی اشاره کرده اند. در واقع حجاب دستور مستقیم دین اسلام برای حفاظت و حفظ شئون زنان در سطح جامعه است. خداوند در قرآن کریم می‌فرماید: «و به زنان با ایمان بگو دیدگان خود را (از هر نامحرمی) فرو بندند و پاکدامنی ورزند و زیورهای خود را آشکار نگردانند مگر آنچه که طبعاً از آن پیداست و باید روسری خود را بر سینه خویش (فرو) اندازند.»^۲ این آیه اشاره به دستور مستقیم خداوند به حفظ حجاب زنان است. آیه‌ای دیگر نیز در باب مقدار و کیفیت حجاب بیان شده است؛ «ای پیامبر! به همسران و دختران و زنان مؤمنان بگو: «جلباب‌ها

^۱. بیانات مقام معظم رهبری در اجتماع زنان خوزستان، ۱۳۷۵/۱۲/۲۰

^۲. نور، ۳۱

درواقع ایجاد فضایی صمیمی و امن برای گفتگو درباره مسائل اخلاقی، یکی از کلیدهای اصلی برای تقویت امنیت اخلاقی در خانواده است. این فضا به فرزندان اجازه می‌دهد تا سوالات خود را بپرسند، نگرانی‌هایشان را بیان کنند و درک عمیق‌تری از ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی پیدا کنند.

این گفتگو به کودکان کمک می‌کند تا مهارت‌های تصمیم‌گیری خود را بهبود بخشند و در موقعیت‌های مختلف انتخاب‌های آگاهانه‌تری داشته باشند. همچنین با ایجاد فضایی برای گفتگو درباره مسائل حساس، می‌توان از بروز برخی رفتارهای پرخطر مانند اعتیاد، خشونت و روابط ناسالم پیشگیری کرد.

بنابراین، از قضاوت کردن فرزندان به خاطر اشتباهاتش خودداری کنید و به جای آن، به او کمک کنید تا از اشتباهات خود درس بگیرد.^۱

د) نظارت و کنترل رفتار فرزندان

نظارت و کنترل بر رفتار فرزندان، یکی از دغدغه‌های اصلی والدین است. این موضوع به ویژه در دوران نوجوانی که تغییرات هورمونی و اجتماعی بسیاری در فرد رخ می‌دهد، اهمیت بیشتری می‌یابد. نظارت و کنترل بر رفتار فرزندان باید با حفظ استقلال آن‌ها همراه باشد. هدف از نظارت، آماده کردن فرزندان برای زندگی مستقل و مسئولیت‌پذیر است. بنابراین، والدین باید به تدریج مسئولیت‌ها را به فرزندان خود واگذار کنند و به آن‌ها فرصت دهند تا تصمیمات خود را بگیرند.

نوجوانان به طور طبیعی تمایل دارند تا استقلال خود را نشان دهند و ممکن است در برابر نظارت والدین مقاومت کنند. در این موارد، صبر و حوصله و حفظ ارتباط مثبت بسیار مهم است. با پیشرفت فناوری، روش‌های نظارت بر فرزندان نیز باید به روز شوند. والدین باید با فناوری‌های جدید آشنا باشند و در شیوه تربیتی خود، از آن‌ها به درستی استفاده کنند.

اختلاف نظر بین والدین در مورد نحوه تربیت فرزندان، می‌تواند باعث سردرگمی کودک شود. والدین باید تلاش کنند تا در مورد روش‌های تربیتی به توافق برسند، درواقع زوجین باید بر رفتار فرزندان خود نظارت داشته باشند و در صورت مشاهده رفتارهای غیراخلاقی، آن‌ها را به درستی راهنمایی و در مواقع نیاز، تنبیه کنند.^۲

و) تعهد به یکدیگر

۱. . اقتباسی از کاظمی و پیری، ۱۴۰۰

۲. اقتباسی از صیادمنش، ۱۴۰۱

تعهد به معنای پایبندی به تعهدات و مسئولیت‌هایی است که فرد نسبت به همسر و خانواده خود دارد. این تعهد می‌تواند بر پایه عشق، احترام، مسئولیت‌پذیری و تعهد اخلاقی باشد. و وفاداری به معنای وفاداری به همسر در رابطه زناشویی است و شامل اجتناب از هرگونه رفتار یا ارتباطی است که به رابطه آسیب برساند.

بنابراین، تعهد و وفاداری زوجین، دو ستون اصلی در بنیان خانواده هستند که نقش بسزایی در ایجاد و حفظ امنیت اخلاقی خانواده ایفا می‌کنند. این دو عامل، نه تنها بر روابط بین زوجین تأثیرگذارند، بلکه بر روی رشد و پرورش فرزندان نیز تأثیر مستقیمی دارند. البته مولفه‌هایی مانند؛ تغییرات شغلی، فرزندداری و مشکلات مالی می‌توانند بر تعهد و وفاداری زوجین تأثیر مخربی بگذارند.

کودکان از رفتار والدین خود تقلید می‌کنند، زمانی که فرزندان شاهد تعهد و وفاداری والدین به یکدیگر باشند، این رفتارها را در روابط خود نیز به کار می‌برند. همچنین وجود تعهد و وفاداری در روابط زوجین، از بروز بسیاری از مشکلات خانوادگی مانند طلاق، خیانت و اختلافات شدید جلوگیری می‌کند.

تعهد و وفاداری زوجین به یکدیگر، پایه‌ای برای ایجاد یک خانواده سالم و باثبات است. خانواده‌ای که در آن زن و شوهر به یکدیگر احترام می‌گذارند و به تعهدات خود پایبند هستند، فضایی امن و مطمئن برای تربیت فرزندان فراهم می‌آورد.^۱

نتیجه‌گیری

تامین امنیت اخلاقی در خانواده، یک فرایند مستمر و نیازمند تلاش و همکاری هر دو زوج است. زوجین با انجام وظایف خود، درقبال یکدیگر می‌توانند خانواده‌ای سالم و اخلاقی بنا کنند و فرزندان خود را به افرادی صالح و باارزش تبدیل کنند.

بررسی جامع نقش زوجین در تامین امنیت اخلاقی خانواده نشان می‌دهد که این نقش بسیار حیاتی و تعیین‌کننده است. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که رفتارها و تعاملات زوجین، به طور مستقیم بر شکل‌گیری شخصیت اخلاقی فرزندان و ایجاد یک فضای امن و پایدار در خانواده تأثیرگذار است.

زن به عنوان محور خانواده، با رعایت حجاب و عفاف، تقوا، صبر و بردباری و مدیریت صحیح امور خانه، الگویی مناسب برای فرزندان بوده و به تقویت بنیان‌های اخلاقی خانواده کمک می‌کند. حفظ حجاب و عفاف، نه تنها به امنیت فردی زن کمک می‌کند، بلکه به ایجاد یک محیط اخلاقی سالم در خانواده نیز کمک شایانی می‌نماید.

^۱ . اقتباسی از پناهی و شریفی، ۱۳۸۸

همچنین، صبر و بردباری زن در مواجهه با مشکلات، به ایجاد آرامش در خانواده کمک کرده و به عنوان یک الگوی قوی برای فرزندان عمل می‌کند.

مرد به عنوان سرپرست خانواده، با تأمین معاش، ایجاد فضای امن و رفتار اخلاقی با همسر و فرزندان، نقش مهمی در حفظ امنیت اخلاقی خانواده ایفا می‌کند. رفتار اخلاقی مرد، به ویژه در برابر همسر، الگویی برای پسران خانواده بوده و به تقویت بنیان‌های اخلاقی در خانواده کمک می‌کند.

تعهد و وفاداری زوجین به یکدیگر نیز از دیگر عوامل مهم در تأمین امنیت اخلاقی خانواده است. این دو عامل، به ایجاد یک فضای امن و پایدار در خانواده کمک کرده و به فرزندان می‌آموزد که به روابط خود اهمیت دهند و به تعهداتشان پایبند باشند.

علاوه بر این، ایجاد فضایی صمیمی و گفتگو محور در خانواده، آموزش اخلاقی به فرزندان و نظارت بر رفتار آنها، از دیگر راهکارهایی است که زوجین می‌توانند برای تأمین امنیت اخلاقی خانواده به کار گیرند.

در نهایت، می‌توان این‌گونه برداشت کرد که تأمین امنیت اخلاقی خانواده، یک مسئولیت مشترک بین زن و مرد است. هر دو والدین باید با همکاری یکدیگر و با رعایت اصول اخلاقی، محیطی امن و سالم را برای رشد و پرورش فرزندان فراهم کنند. پیشنهاد می‌شود برای تقویت بیشتر امنیت اخلاقی در خانواده، برنامه‌های آموزشی و مشاوره‌ای برای زوجین برگزار شود و همچنین رسانه‌ها نیز در این زمینه نقش فعال‌تری ایفا کنند.

منابع

قرآن کریم

- ۱- خمینی، روح الله، صحیفه امام، قم: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)، چاپ چهارم، ۱۳۸۵.ش
- ۲- شاملو، سعید، بهداشت روانی، تهران انتشارات، رشد چاپ ۱۳، ۱۳۷۸.ش
- ۳- فقیهی، علی نقی، تربیت جنسی: مبانی، اصول و روشها از منظر قرآن و حدیث، قم: موسسه علمی فرهنگی دار الحدیث، سازمان چاپ و نشر، چاپ اول، ۱۳۸۷.ش
- ۴- قاسمیان، حسن، احکام بیماران، پزشکان و پرستاران، تهران: زمزم هدایت وابسته به پژوهشکده علوم اسلامی امام صادق (ع)، چاپ اول، ۱۳۸۳.ش
- ۵- مصباح یزدی، محمدتقی، فلسفه اخلاق، تهران: شرکت چاپ و نشر بین الملل، چاپ ششم، ۱۳۹۱.ش
- ۶- معین، محمد، فرهنگ معین، تهران: زرین، چاپ چهارم، ۱۳۸۸.ش
- ۷- یوسفیان، نعمت الله، مدیریت در خانه و خانواده، تهران: زمزم هدایت وابسته به پژوهشکده علوم اسلامی امام صادق (ع)، چاپ دوم، ۱۳۸۹.ش
- ۸- یوسفیان، نعمت الله، مدیریت در خانه و خانواده، تهران: سپاه پاسداران انقلاب اسلامی. نمایندگی ولی فقیه. اداره آموزش‌های عقیدتی سیاسی، چاپ اول، ۱۳۸۷.ش
- ۹- ابن منظور، ابوالفضل جمال الدین محمد بن مکرم، لسان العرب، بیروت: دار الفكر للطباعة والنشر و التوزيع دار صادر، ج ۳، ۱۴۱۴.ق
- ۱۰- حرانی، حسین بن علی، تحف العقول، قم: موسسه فرهنگی دارالحدیث، چاپ پنجم، ۱۳۹۳.ش
- ۱۱- راغب اصفهانی، حسین بن محمد بن مفضل، المفردات فی غریب القرآن، بی‌جا، نشرالکتاب، چاپ دوم، ۱۴۰۴.ق
- ۱۲- شیخ صدوق، محمدبن علی، الخصال، قم: جامعه مدرسین، چاپ اول، ۱۳۶۲.ش
- ۱۳- شیخ کلینی، محمد ابن یعقوب، الکافی، تهران، دارالکتاب اسلامی، چاپ ۵، ۱۴۰۷.ق
- ۱۴- طبرسی، فضل بن حسین، مکارم الاخلاق، تهران: حبیب، چاپ دوم، ۱۳۸۶.ش

- ۱۴- قرشی، سید علی اکبر، قاموس قرآن، تهران، دار الکتب الإسلامیة، چاپ چهارم، ۱۳۷۱ ه.ش
- ۱۶- مجلسی، محمدباقر، بحارالأنوار، تهران: نشر وفاء، چاپ دوم، ۱۴۰۳ ه.ق
- ۱۷- نوری، میرزا حسین، مستدرک الوسائل، قم: آل البيت، چاپ اول، ۱۳۶۹ ه.ش
- ۱۸- پناهی، علی احمد، شریفی، احمد حسین، بایسته های اخلاقی همسران و نقش آن در تربیت فرزندان، معرفت اخلاقی، سال اول، زمستان ۱۳۸۸، شماره ۱
- ۱۹- ترابی، یوسف، امنیت اخلاقی در سپهر اندیشه مقام معظم رهبری حضرت آیت الله خامنه‌ای. فصلنامه علمی پژوهش‌های انقلاب اسلامی، ۳(۱)، ۵۹-۸۸، (۱۳۹۳ ه.ش)
- ۲۰- صیادمنش، سیدرضا، نقش نظارتی خانواده در کاهش آسیب‌های اجتماعی فرزندان، پایگاه اطلاع رسانی بلاغ|فصلنامه ره توشه ماه مبارک رمضان ۱۴۴۴ ه.ق
- ۲۱- کاظمی سهلوانی، حسن، پیری سهلوانی، زهرا، نقش خانواده در تربیت اخلاقی کودک، نشریه قرآنی کوثر، پیاپی ۶۹ (پاییز ۱۴۰۰)